

## ДУШЕВНО ПРОЙНЯТИЙ УКРАЇНОЮ КЛАСИК РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ – ПЕРМАНЕНТНА ЦІННІСТЬ РУМУНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

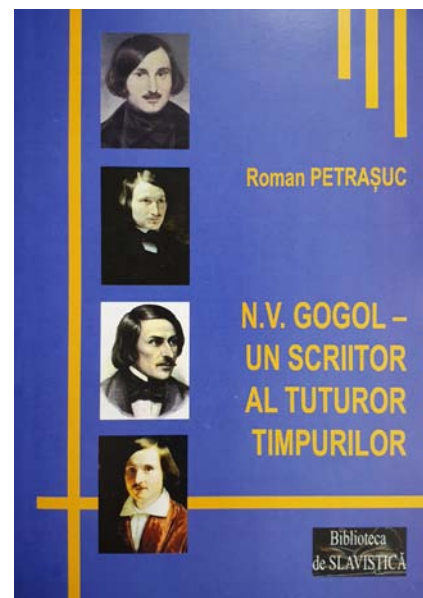
(Продовження з 5 с.)

у своїй праці 2015 року «În căutarea sufletelor pierdute. Romanul „Suflete moarte” de N. V. Gogol» («У пошуках загублених душ. Роман „Мертві душі” М. В. Гоголя», надрукований у томі «Romanul comic în literaturile slave. Studii» видавництва Бухарестського університету) проф. д-р Департаменту слов'янської й російської філології Бухарестського університету Міхаєла Морару реінтерпретує у «контрасті» з твердженнями Еміла Йордаке профіль таких гоголівських персонажів як Чічіков та Плюшкін, намічаючи нові напрямки даної ексегези.

Під науковим керівництвом проф. д-ра Міхаєлі Морару лектор вищезгаданого Департаменту Роман Петрашук написав докторську дисертацію про творчість Миколи Гоголя, успішно захистив її 2016 року, й на її основі постали дві окремі книги, надруковані 2017 р., які є «свіжими» поповненнями літературознавчих аспектів румунської рецепції російського класика.

В одній з них представлено ранню творчість Гоголя, особливу увагу, як впливає із самого заголовка книги, – надано висвітленню в ній «українського всесвіту»<sup>1</sup>, завдяки українському профілю автора книги, ця тема в румунській критиці обширно висвітлюється вперше. Крізь призму сучасності подано спочатку ряд фактів стосовно ідентичності й специфічності України: походження її назви, історичні аспекти державності, національні символи, курс утвердження; далі – гоголівські аспекти української («хохольської») та російської («кацапської») імагології; ідентичні метаморфози гоголівської душі; реінтерпретація циклу «Вечори на хуторі біля Диканьки»: три літературні площини сільського українського всесвіту – міфічна, етнографічна та лінгвістична; лінгвістичні параметри українського всесвіту «Вечорів»; семантична структура гоголівської лексикографії «Вечорів»; смисл українських реалій гоголівських текстів, намагання, компетенції й труднощі еквівалювання румунською мовою Гоголевої лексики та фразеології – «солі й перцю» його літературного реалізму.

Друга монографія Романа Петрашука про російського класика теж своїм заголовком виражає ідею його постійної актуальності: *М. В. Гоголь – письменник усіх часів*<sup>2</sup>. Микола Гоголь, як відзначає Міхаєла Морару у передмові до даної монографії, це – феномен російської й всесвітньої літератур, й читачі «зі всюди» сприйняли із прози Гоголя та інтегрували у власний душевний всесвіт його ідеї, образи, філософію й переживання, тобто все специфічно гоголівське, яке своїми естетичними категоріями уможливило подальше «прочитування» закодованої літературою людської реальності. Належної уваги надано в монографії концепту фантастики, її джерел, прозової типології, окреслено гоголівську фантастику між банальністю й гротеском,



теоретично обґрунтовано категорію гоголівського комізму, показано його парадокси, відмінне в ньому традиційне й модерне, подано особливості стилю прози Гоголя. У підрозділі про рецепцію російського класика у всесвітньому просторі показано ряд впливів та подібностей, інтеграцію Миколи Гоголя в український та румунський культурні простори.

### Примітки

1 Roman Petrașuc, *Univesrul ucrainean în opera de tinerețe a lui N. V. Gogol*, Editura ARS DOCCENDI, 2017.

2 Roman Petrașuc, *N. V. Gogol – un scriitor al tuturor timpurilor*, Editura Universității din București (Colecția «Biblioteca de Slavistică»), 2017.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

## Забута письменниця Сидонія Никорович

(Закінчення)

На початку 1933 р. Сидонія Никорович обірвала співпрацю із журналом «Самостійна Думка» і припинила вихід «Самостійної Думки Української Матери» та «Державно-Творчої Трибуни Буковини». Що стало причиною такого різкого й несподіваного повороту у творчій долі письменниці, наразі сказати важко. Очевидно, далися взнаки відмінності в поглядах на редакційну програму часописів і розбіжності в політичному баченні майбутнього України та її ідеологічних орієнтирів.

Наскільки гострими виявилися стосунки керівництва «Самостійної Думки» та її вже колишньої співпрацівниці почасти свідчить публікація газети «Самостійність» від 20 жовтня 1935 р. У ній від імені журналу «Самостійна Думка» й тижневика «Самостійність» Сидонію Никорович цілком безпідставно звинувачено в тому, що вона нібито «з'єдналася з людьми, які втратили всяке поняття національної честі й за польські злоті кидають болотом на український націоналістичний рух та роблять кайнову роботу між українською суспільністю»<sup>1</sup>. Можна припустити, що основною причиною такого закиду буковинських націоналістів стала співпраця письменниці із коломийським часописом «Жіноча Доля», що виходив за умов польської окупації Галичини, а також редагування нею сторінки «Жіночі справи» в чернівецькій газеті «Хліборобська Правда». Відстоюючи своє чесне ім'я української патріотки, Сидонія Никорович відзначала, що журнал «Самостійна Думка» був саме її ініціативою, її ідеєю, в яку вона вклала власні кошти, «свою душу і великий засіб боротьби» за волю України. «Я виступила з тісної співпраці в цій журналі, – пояснювала вона, – через несовісність у видавничих справах з сторони моїх найтісніших співпрацівників в редакції. Через їх політичну і ідейну аморальність. Мою ідейність і жертвенність вихіснено і надужито для особистих цілей. Помимо моєї найзавзятішої внутрішньої боротьби стала «С. Д.» політичним брудним знаряддям кількох еміграційних осіб, в яких націоналізм є промислом і засобом літературної та політичної кар'єри»<sup>2</sup>. Стосовно «Самостійності» та її власників Сидонія Никорович зауважувала, що з самого початку виходу часопису вона «бачила, що поза націоналістичними фразами», які вони проголошували, «скривається політична чорносоптеність, гнилий дух. [...] Не маючи поняття, що таке політика, вони виступають проти реальної політики і очорнюють перед нашим народом галицьких діячів, не маючи поняття про їх тамошню політичну діяльність. Виступають проти діяльності всіх чесних реальних та ідейних працівників, живих і мертвих. Кидають клевети наліво

й направо, чорнять українські справи і все, що тільки дається чорнити. Виступають проти всіх українських інституцій, не того, щоб піднести і оживити їх діяльність, але щоб очорнити і дискредитувати людей»<sup>3</sup>. Зрозуміло, що порушені питання потребують ширшого дослідження із залученням інших матеріалів, у тому числі й архівних, але сумніватися в чесності й порядності Сидонії Никорович у справі служіння українській національній ідеї немає жодних підстав. Найаргументованіше відзначене підтверджує творча діяльність Сидонії Никорович після її відходу від співпраці із «Самостійною Думкою».

У 1933 р. вона налагодила, знову ж таки за власні кошти, і за особистого редагування видання журналу «Український Народ». Усього через брак фінансування побачили світ тільки вісім його чисел. Підсумовуючи вихід часопису, редакція відзначила: «Це був наш скромний засів на народній ниві, і він своє зробить. Ми звернули увагу нашого ширшого загалу на єдність культурної праці і повели яскраву лінію між «пустословієм» а творчою думкою, і звернули увагу на рідну історію, яка є першою підставою просвіти у народі. Ці видання спиралися на дійсний патріотизм нашої суспільності, їх одержали ті щирі українські родини й одиниці, що відзиваються на кожний заклик і підпирають кожне діло у своїм народі»<sup>4</sup>. Справді, журнал докладав зусиль, щоби своїми публікаціями піднімати національний дух українців і пробуджувати їхнє прагнення до боротьби за волю. На його сторінках публікувалися твори Івана Франка, Юрія Федьковича, Сидора Воробкевича, Осипа Маковея, Богдана Лепкого, Костянтини Малицької, Марійки Підгірянки, Сидонії Никорович та ін., публікувалися статті про життя на українських землях, що опинилися під зверхністю Польщі, Чехословаччини, більшовицької влади тощо. Особливу популярність здобула рубрика «З недавнього минулого», в якій опубліковано статті Святослава Лакусти «Крути», «Мирослав Січинський», «Українські січові стрільці», «Маківка», «Соловки – пекло на землі», «Задунайська Січ», «Устрій і порядки на Задунайській Січі», покликані привернути читацьку увагу до національних питань з української історії.

Влітку 1934 р. Сидонія Никорович разом з дітьми перебралася до Бакеу, куди на роботу з містечка Гершова, що в Добруджі, перевели її чоловіка. Але й звідти письменниця підтримувала тісний зв'язок із Буковиною, публікувала в чернівецьких часописах художні твори й публіцистичні статті, вела сторінку «Жіночі справи» в газеті «Хліборобська Правда».

(Продовження на 8 с.)



## Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження із 7 с.)

Центральною темою художніх творів Сидонії Никорович міжвоєнного періоду стали визвольні змагання українського народу 1917 – 1921 рр., крізь призму яких простежувалася державницька перспектива України («Вдова з-над Дністра», «Українська княгиня Віра», «Дністер прибуває», «Малий Василько і його брат Роман», «Мазепинець на хресті» та ін.). Так чи інакше ця тема розвивалася і в публіцистичних статтях письменниці, опублікованих у «Жіночих справах». У них, зокрема, на ідейній основі Шевченкової творчості розвивалися думки про історичне буття українського народу та його політичні перспективи в побудові власної самостійної держави. Тарас Шевченко, за її визначенням, став для всього українського народу «високим ідеалом українського державника, патріота, лицаря»<sup>5</sup>. Без поетового слова, вважала вона, «не може бути з'єднаного відродженого українського народу, не може бути новітньої самостійної України, не може бути могутньої української нації»<sup>6</sup>. Ідеї націософської концепції Тараса Шевченка підказували Сидонії Никорович напрям можливого розв'язання українських національно-політичних проблем шляхом, як вона сподівалася, активної просвітницької роботи серед широких мас народу і піднесення на цій основі їх патріотичного духу, виховання готовності боротися за побудову Української самостійної держави.

У 1944 р. Сидонія Никорович разом з родиною оселилася в місті Арад. В останній період свого життя вона здебільшого займалася вихованням дітей, більшість часу віддаючи вдосконаленню літературного таланту сина Василя, який 1948 року дебютував як поет, а невдовзі видав свою першу книжку – збірку віршів.

У своїх творчих настановах Сидонія Никорович акцентувала на тому, що мистець не повинен замикається у власних переживаннях. Основне завдання письменника вона вбачала в тому, щоб «передавати реальність такою, якою вона є насправді, а на цьому тлі допомагати читачеві відкривати в повсякденному бутті позитиви доброти, краси та життєвої радості. Інакше кажучи, вона бажала, щоб письменник був вихователем»<sup>7</sup>. Цілком можливо, що погляди матері значно вплинули на початкуючого автора Василя Никоровича і спонукали його перейти від поетичних жанрів до нарисів, в основу яких лягали живі враження від численних подорожей.

Також в арадський період життя Сидонія Никорович займалася власною творчістю. Відомо про її працю над есе німецькою мовою «Що таке політика?», в якому піддавалася гострій критиці диктатура в будь-якому її вияві, в тому числі й комуністичному. Однак під час політичних подій в Угорщині 1956 р. письменниця спа-

лила рукопис уже готового твору, побоюючись, щоб він не потрапив до працівників органів безпеки, які почали переслідувати її через листування з дочкою Наталією, яка з 1948 р. проживала в США. Крім того, в цей час Сидонія Никорович працювала над книжкою з етики. У своїх спогадах про матір Калина Маре навела уривок з цієї незакінченої праці, цікавий з погляду сенсу творчої і громадсько-культурної діяльності письменниці:

«Хто я? Для кого пишу? До кого звертаюся?

Пишу тому, що завжди в мене були очі відкриті до реальностей життя. Писала ще з молодих літ. Писала протягом цілого свого життя та пишу і тепер, у 67 років. Хочу перед смертю залишити людям досвід мого життя.

Переді мною – важлива справа. Чому далі страждає людина? Чому земне життя стає для людини стражданням і тягарем? І з шістдесятисемилітнього досвіду бачу, що ці лиха полягають в нестачі приготування людини до життя. Найбільші катастрофи і нещастя в житті людини походили і походять від духовного стану, як-от: ілюзії, фальшивість, вивищення та екстремізм.

Недоліки людини, яка стає жертвою всіх ілюзій, не маючи відваги боротися проти них, походять від браку моральної витривалості, що йде від необізнаності з етикою. Значить, людині потрібне приготування до життя ще з дитинства. Тому маю бажання написати книжку з етики, яка була би опублікована після моєї смерті»<sup>8</sup>.

Улітку 1956 р. Сидонія Никорович тяжко захворіла. Після складної операції з видалення ракової пухлини, відчуваючи радість і щастя внаслідок зміни погодних умов, поліпшення фізичного стану та можливості спілкуватися з рідними, вона в листі до сина від 23 вересня 1956 р. писала: «Сьогодні прекрасна сонячна осіння неділя. По студених ночах і холодних днях прийшло знов тепло... Сьогодні я одержала від Тебе телеграфічно 200 л[іт]. Мене ця посилка зворушила. Ти простяг до мене приятельську теплу, помічну руку – Ти хочеш мені допомогти. [...] Поміч від Тебе, мій сину, і від Калинки дає мені можливість легше і скорше перебороти, перемогти слабкість і виздоровіти»<sup>9</sup>. Напрочуд лагідної вдачі жінка вкладає в рядки листа найласкавіші та найніжніші слова, сприймаючи звістку від сина (у вигляді матеріальної допомоги), як останні сонячні промені, що увірвалися в холодну осінню пору надією на повернення тепла, сподіванням на перемогу світла й відступ темряви. У листі-подяці вловлюється глибоке почуття, більше за звичайну материнську любов: це почуття довіри, шани, щирої дружби. Письменниця спілкується з сином, наче з ровесником, давнім приятелем, найбажанішим гостем, і водночас це спілкування випромінює ласку найщасливішої у світі матері: «Життя є дуже гарне і я



На світлинах:

Меморіальна дошка Сидонії Никорович. Скульптор – Володимир Румар (зліва); На відкритті меморіальної дошки Сидонії Никорович. 3 березня 2019 р. (справа).

чуюся дуже щасливою, що живу. В житті є так багато всього того, що життя має в собі найліпшого. Я щаслива, мій сину, що живу, що можу Тобі написати теплою, певною рукою те, що мені лежить на душі. [...] Як будеш мати можливість і нагоду загостити до нас до Араду, прийди у гостину до нас, будемо дуже тішитися і будемо собі розказувати про те, що дало нам життя найкращого. [...] Цілує сердечно мама»<sup>10</sup>.

У жовтні 1956 р. Сидонія Никорович дізналася про свій страшний діагноз, але попри невиліковну хворобу вона до кінця своїх днів зберігала душевний спокій, знаходила в собі сили, щоб листовно попрощатися з усіма рідними. Втім це прощання було для неї більше умовним, бо письменниця-романтик твердо вірила в те, що належить природі, безкінечному космосу. А оскільки це так, то вона ніколи не покине родину, а завше буде поряд, оберігатиме її своїми думками і почуттями. І якщо хтось з рідних захоче з нею порозмовляти, то хай «зверне свій погляд до неба, зірок, ясного сонця, до всієї природи. А коли внучка Корнелія побачить білих метеликів поміж квітами, то знатиме, що в їхньому леті є і душа бабусі»<sup>11</sup>. 13 травня 1957 р. письменниця відійшла в потойбічні світи. Звідти її душа на метеликових крилах прилітатиме до нас щоразу, коли намагатимемося дізнатися про її думки стосовно того, як ми живемо і що робимо для того, аби цей світ став кращим і людянішим.

Не по-ранньовесняному теплого і сонячного дня 3 березня 2019 р. після надокучливих зимових холодів Сидонія Никорович повернулася до села Лука (тепер у складі селища Кострижівка Заставнівського району Чернівецької області), де вона проживала в 1911 – 1923 рр. Повернулася в скульптурному образі, створеному талановитим мистцем Володимиром Римарем. Повер-

нулася у вигляді меморіальної дошки, встановленої на фасаді своєї колишньої оселі. Перед велелюдним зібранням з цієї нагоди промовляли селищний голова Володимир Старко, письменники й науковці Володимир Антофійчук, Богдан Мельничук, Василь Джуран, директор місцевої школи Олександра Васильєва, учитель Микола Черешнюк. Під мелодію Державного гімну України у їхніх виступах наголошувалося про справедливе й давноочікуване повернення письменниці до свого народу, заради якого вона жила і працювала. Але справа за більшим – виданням якнайповнішого зібрання її творів.

### Примітки

<sup>1</sup> До загального відома // Самостійність. – 1935. – Ч. 42. – 20 жовт. – С. 3.

<sup>2</sup> Никорович С. Моя відповідь «Самостійній Думці» і «Самостійності» / Сидонія Никорович // Хліборобська Правда. – 1935. – Ч. 28. – 1 груд. – С. 3.

<sup>3</sup> Там само.

<sup>4</sup> На закінчення Річника // Український Народ. – 1933. – Ч. 8. – С. 48.

<sup>5</sup> [Никорович С.] Шевченкова лицарська / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 11. – 22 берез. – С. 3.

<sup>6</sup> [Никорович С.] На могилі батька Тараса / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 9. – 8 берез. – С. 3.

<sup>7</sup> Маре К. [Спогади про матір]: Комп'ютерний текст / Калина Маре // 3 архіву Івана Семенюка. Переклад з румунської Євсебія Фрасенюка. – С. 2.

<sup>8</sup> Там само, с. 3.

<sup>9</sup> Никорович С. Лист до Василя Никоровича від 23 вересня 1956 р. / Сидонія Никорович // 3 архіву професора Богдана Мельничука.

<sup>10</sup> Там само.

<sup>11</sup> Маре К. [Спогади про матір]: Комп'ютерний текст / Калина Маре // Архів Івана Семенюка. Переклад з румунської Євсебія Фрасенюка. – С. 4.